

АНТИБУЛІНГОВА ПРОГРАМА

Златопільський ліцей
на 2023-2024 н.р.

Мета програми:

Ознайомити учасників освітнього процесу з причинами виникнення булінгу, впливу цього явища на окрему особистість і учнівський колектив в цілому, опрацювати практичні методи виявлення постраждалих та булерів, методи роботи з ними та профілактики даного явища.

Програма складається з двох частин теоретичної та практичної частини виявлення жертв булінгу, побудові стратегічних рішень і конкретних методів впливу на учасників булінгу, організація системної роботи в учнівському колективі.

I. Завдання програми:

- визначити поняття «булінгу» та його види; виявити чинники, які перешкоджають безпеці учасників освітнього процесу;
- ознайомити з поняттям «насильство», його видами;
- закріпити практичні навички вирішення проявів насильства у повсякденному житті;
- відпрацювати практичні навички протидії булінгу;
- сформувати навички протидії дискримінації за статевими, віковими, етнічними, культурними ознаками, віросповіданням, ознаками відсутності/наявності інвалідності тощо;
- сформувати навички вирішення конфліктів мирним шляхом;
- скласти доступний алгоритм реагування та протидії булінгу;
- сформулювати конкретні рекомендації учням, педагогічним працівникам, адміністрації школи, батькам щодо організації безпечного середовища в навчальному закладі;

Очікувані результати:

запобігання виникненню булінгу в освітньому середовищі

II. Нормативна база

- Лист МОН від 18.05.2018 № 1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству»
- Лист МОН від 20.03.2020 р. № 6/480-20 «Про план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) в закладах освіти»
- Лист МОН України від 29.01.2019 №1/11-881 "Рекомендації для закладів освіти щодо застосувань норм Закону України щодо протидії булінгу«
- Лист МОНУ від 29.12.2018 №1/9-790 "Щодо організації роботи у закладах освіти з
- питань запобігання і протидії домашньому насильству та булінгу"

III. Булінг

Булінг, або цькування (від англ. bully – «хуліган», «задирака», «грубіян», «to bully» - «задиратися», «знущатися») – тривалий процес свідомого жорстокого ставлення агресивної поведінки з метою заподіяти шкоду, викликати страх, тривогу або ж створити негативне середовище для людини.

Види булінгу

◦ **Стаття 1. Вербальний булінг**

Словесне знущання або залякування за допомогою образливих слів, яке включає в себе постійні образи, погрози й неповажні коментарі про кого-небудь (про зовнішній вигляд, релігію, етнічну приналежність, інвалідність, особливості стилю одягу і т. п.).

◦ **Стаття 2. Фізичний булінг**

Фізичне залякування або булінг за допомогою агресивного фізичного залякування полягає в багаторазово повторюваних ударах, стусанах, підніжках, блокуванні, поштовхах і дотиках небажаним і неналежним чином.

◦ **Стаття 3. Соціальний булінг**

Соціальне залякування або булінг із застосуванням тактики ізоляції припускає, що когось навмисно не допускають до участі в роботі групи, трапеза це за обіднім столом, гра, заняття спортом чи громадська діяльність.

◦ **Стаття 4. Кіберзалякування**

Кіберзалякування (кібернасильство) або булінг у кіберпросторі полягає у звинуваченні когось з використанням образливих слів, брехні та неправдивих чуток за допомогою електронної пошти, текстових повідомлень і повідомлень у соціальних мережах. Сексистські, расистські та подібні їм повідомлення створюють ворожу атмосферу, навіть якщо не спрямовані безпосередньо на дитину.

Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Найчастіше жертвами булінгу стають діти, які мають:

- Фізичні вади
- Особливості поведінки
- Особливості зовнішності
- Недостатньо розвинені соціальні навички
- Страх перед школою
- Відсутність досвіду життя в колективі (так звані «домашні» діти)
- Деякі захворювання
- Знижений рівень інтелекту, труднощі у навчанні.
- Високий інтелект, обдарованість, видатні досягнення.

Кібер-булінг

- (віртуальне знущання) - це новітня форма агресії, що передбачає жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину з використанням інформаційно-комунікаційних засобів: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж тощо.

Типи кібер-буллінгу

- 1) Перепалки, або флеймінг (від англ. flaming – пекучий, гарячий, полум'яний) – обмін короткими гнівними і запальними репліками між двома чи більше учасниками, використовуючи комунікаційні технології.
- 2) Нападки, постійні виснажливі атаки (англ. harassment) – найчастіше це залучення повторюваних образливих повідомлень, спрямованих на жертву (наприклад, сотні СМС-повідомлень на мобільний телефон, постійні дзвінки) з перевантаженням персональних каналів комунікації. На відміну від перепалки, нападки більш тривалі і односторонні. В

- 3) Обмовлення, зведення наклепів (denigration) – розповсюдження чуток, принизливої неправдивої інформації з використанням комп'ютерних технологій. Це можуть бути і текстові повідомлення і фото, і пісні, які змальовують жертву в шкідливій інколи сексуальній манері.
- 4) Самозванство, втілення в певну особу (impersonation) – переслідуючач позиціонує себе як жертву, використовуючи її пароль доступу до її аккаунту в соціальних мережах, блогу, пошти, системи миттєвих повідомлень тощо, а потім здійснює негативну комунікацію.
- 5) Ошуканство, видурювання конфіденційної інформації та її розповсюдження (outing & trickery) - отримання персональної інформації в міжособовій комунікації і передача її (текстів, фото, відео) в публічну зону Інтернету або поштою тим, кому вона не призначалась.

- 6) Відчуження (остракізм), ізоляція. Будь-якій людині, особливо в дитинстві, притаманно сприймати себе або в якійсь групі, або поза нею. Бажання бути включеним у групу виступає мотивом багатьох вчинків дитини і особливо підлітка.
- 7) Кіберпереслідування – це дії з прихованого вистежування переслідуваних і тих, хто «тиняється без» діла поруч. Зазвичай зроблені нишком, анонімно, з метою організації злочинних дій на кшталт спроб зґвалтування, фізичного насильства, побиття.
- 8) Хепіслеппінг (від англ.. happy slapping – щасливе ляскання) – відносно новий вид кібербулінгу, який починався в англійському метро, де підлітки прогулюючись пероном раптом ляскали один одного, в той час як інший учасник знімав цю дію на мобільну камеру

IV. Алгоритм реалізації:

- Ознайомлення учнів, педагогів з особливостями поширення масових негативних явищ серед підлітків.
- Розробка анкет для підлітків із метою виявлення рівня їхньої обізнаності щодо проявів булінгу, видів булінгу.
- Розробка пам'ятки «Поради, як боротися з булінгом», «Як запобігти булінгу в учнівській спільноті».
- Проведення бесід з підлітками, метою яких є профілактику булінгу, кібербулінгу.
- Проведення конкурсів соціальної реклами та інформаційних буклетів з проблем профілактики негативних тенденцій у молодіжному середовищі; соціально-педагогічних тренінгів, лекцій, відеолекторіїв.
- Визначення переліку організацій, установ, що займаються розв'язанням даної проблеми.

V. Процедура/послідовність кроків і реагування на зафіксовані прояви насильницької поведінки щодо учнів/дорослого у школі різними сторонами.

Працівник школи (вчитель, класний керівник та ін.), який став свідком булінгу або акту насильницької поведінки повинен:

1. Миттєво зупинити неприйнятні дії
2. Дізнатися імена та прізвища учасників події. Невідкладно повідомити класного керівника класу про зафіксований акт насилля, надати детальну інформацію про обставини ситуації
3. Вжити невідкладних дисциплінарних превентивних заходів: нагадати правила школи та наслідки їх порушення.

Класний керівник, який дізнався про випадок булінгу з дитиною свого класу:

1. Заспокоїти, розрадити, нормалізувати поведінку всіх учасників акту насильницької поведінки.
2. Визначити, чи цей випадок підпадає під визначення «булінг». Якщо цей акт насильницької поведінки не класифікується як булінг, провести розмову з учасниками події щодо її причин та запобігання такого в майбутньому. Якщо є проявом булінгу – тоді крок 3.
3. Провести розмову з класом з метою нагадати про Антибулінгову політику школи та неприпустимість булінгу у школі.
4. У той же день повідомити батьків суб'єкта і об'єкта булінгу про ситуацію під час особистої зустрічі.
5. У той же день повідомити про ситуацію, що сталася, в батьківській групі з обмеженим доступом, без вказування імен і прізвищ учасників.
6. У той же день повідомити психолога про випадок булінгу у класі.
7. У той же день зафіксувати випадок булінгу в Журналі щоденного обліку роботи практичного психолога.
8. У співпраці з психологом, керівником МО класних керівників розробити план індивідуальної роботи з класом для нормалізації психологічного клімату, а також провести індивідуальну роботу з учасниками акту насильницької поведінки.

Ефективними для зниження ризику кібербулінгу виявилися п'ять стратегічних напрямів

- **1. Забезпечення розуміння явища булінгу і кібербулінгу усіма суб'єктами (працівниками школи, учнями, батьками), включаючи:**
 - - розуміння швидкого розвитку новітніх технологій і умов безпечного їхнього використання,
 - - шляхів ефективного реагування дорослих на випадки кібербулінгу, з яким стикається дитина, для збільшення імовірності звернення жертви по допомогу до дорослих,
 - - позитивного використання технологій, оскільки уявлення дітей про кіберпростір є важливим чинником їх он-лайн поведінки,
 - - загальна обізнаність щодо явища булінгу, цифрової моралі, етикету, соціально-психологічні тренінги, розвиток комунікативних навичок,
 - - ефективна поведінка у відповідь на кібербулінг (і в технічному, і в психологічному плані).

○ **2. Розвиток проактивної шкільної політики, планування і практик, спрямованих на:**

- - ясну і відповідну шкільну політику і практику, в яких містилось би чітке і сильне повідомлення про шкільну відповідальність за соціально-психологічну безпеку і підтримуючу атмосферу в школі,
- - очікування позитивної поведінки і моральних дій он-лайн (і офлайн також),
- - права і відповідальність всього персоналу школи, учнів, родин за подолання кібербулінгу,
- - ефективні механізми он-лайн повідомлення про кібербулінг і адекватну допомогу у відповідь,
- - делікатний розбір окремих випадків кібербулінгу, особливо якщо вірогідною є ескалація посилення знущань,
- - консультації зі спеціалістами в сфері інформаційнокомунікаційних технологій.

○ **3) Створення і підтримка ресурсного соціального оточення включаючи:**

- - забезпечення стратегії позакласної активності дітей, спільних вчинків, спільної творчості
- - для посилення позитивних міжособистісних зв'язків у школі, які сприяють згуртованості і емоційній підтримці школярів,
- - схвалення підтримуючої культури, яка передбачає активне втручання спостерігачів у випадку булінгу.

○ **4. Захист середовища:**

- - сприяння позитивному використанню технологій,
- - доступність технологій для учнів з навчальною і соціальною метою,
- - забезпечення спостереження за дітьми в кіберпросторі (дієве модерування),

○ **5. Колаборативні зв'язки школи-сім'ї-громади:**

- - розвиток координації і узгодженості дій школи і родини для запобігання кібербулінгу,
- - схвалення батьківської відповідальності і уміння відслідковувати дитячу он-лайн поведінку і надавати дитині позитивну підтримку
- - залучення спеціалістів, які можуть надати консультації щодо питань безпеки середовища і налагодження здорових стосунків,
- - розбудова зв'язків зі спеціалістами з інформаційних технологій, правового захисту тощо.

Орієнтовні питання для бесіди з дитиною щодо випадку кібербуллінгу

Якщо існує імовірність залучення до буллінгу в якості агресора:

- Розкажи мені, будь ласка, що трапилось?
- Про що ти подумав, коли це трапилось?
- Які думки прийшли тобі потім, вже після цього випадку?
- Як ти думаєш, на кого вплинули твої дії?
- Як саме, на твою думку, впливали твої дії на цю людину (цих людей)?

Якщо дитина постраждала:

- Якою була твоя реакція, коли ти вперше побачив сайт/лист/тощо?
- Як ти себе почуваєш через те, що сталося?
- Що було для тебе найважчим?
- Як твої друзі (чи родина) реагували, коли почули, що сталося?

Питання для завершення розмови:

Як ти думаєш, що є головним у тому, що ми обговорювали?

Що ти хочеш бачити результатом нашої розмови?

До підсумкової домовленості бажано включати поради щодо:

- відшкодування збитків (моральної шкоди)
- способів відновлення благополуччя,
- імовірної помсти,
- правил безпеки,
- часу наступної зустрічі чи звернення при потребі.

Кроки батьків:

Батьки дитини, яка поскаржилася на булінгову поведінку щодо неї:

1. Повідомити класного керівника про скарги дитини і підозри на булінг, переконатися, що у школі зафіксований і мав місце випадок булінгу, про який розказує дитина.
2. Обговорити скарги дитини на випадок насильницької поведінки щодо неї під час особистої зустрічі з класним керівником і психологом школи.
3. Поговорити з дитиною про неможливість проявів в школі та необхідність співпрацювати зі шкільним психологом та класним керівником до нормалізації психоемоційного стану дитини і психологічного клімату в класі.
4. Зустрітися з психологом школи щодо усунення наслідків булінгу.
5. У разі рекомендацій шкільного психолога звернутися до позашкільного психолога чи психотерапевта. У цьому випадку регулярно повідомляти шкільного психолога про етапи і результати роботи.
6. Відвідати щонайменше 2 зустрічі з психологом школи задля профілактики виникнення в подальшому таких випадків.
7. Постійно надавати й отримувати від класного керівника зворотний зв'язок щодо емоційного стану дитини.

Два основні принципи протистояння батьків кібербулінгу

Уважність до дитини

- Бути уважним до дитини та її віртуальних практик. Важливим елементом батьківського контролю є розташування комп'ютера в зоні спільного користування (гостина, кухня), де, займаючись паралельно власними справами, дорослі можуть ненав'язливо спостерігати час від часу за реакціями дитини, коли вона перебуває в Інтернеті, а також легше контролювати час роботи з комп'ютером.

Реагування на проблему

- Важливі кроки, які потрібно зробити у відповідь на випадок виявленого кібер-булінгу вашої дитини.
- По-перше, необхідно зберегти свідчення події.
- По-друге, як би Вас особисто не вразило те, що показала Вам дитина, - зберігайте спокій, не лякайте дитину додатково своєю бурною реакцією.
- По-третє, проговоріть з дитиною ситуацію, що трапилась, уважно вислухайте

Кроки класного керівника/шкільного психолога щодо роботи зі свідками/пасивними учасниками булінгу:

1. Провести розмову-нагадування з класом щодо неприпустимості проявів булінгу і насильницької поведінки в школі.
2. Провести позапланові класні активності, під час яких діти проявляють себе з менш звичних сторін, мають змогу зблизитися та налагодити відносини.

VI. ПОРЯДОК

подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) в закладі

1. Цей Порядок розроблено відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)».
2. Цей Порядок визначає процедуру подання та розгляду заяв про випадки булінгу (цькування).
3. Заявниками можуть бути здобувачі освіти, їх батьки/законні представники, працівники та педагогічні працівники закладу та інші особи.
4. Заявник забезпечує достовірність та повноту наданої інформації.
5. У цьому Порядку терміни вживаються у таких значеннях: булінг, види булінгу.

Подання заяви про випадки булінгу (цькуванню)

1. Здобувачі освіти, працівники та педагогічні працівники, батьки та інші учасники освітнього процесу, яким стало відомо про випадки булінгу (цькування), учасниками або свідками якого стали, або підозрюють його вчинення по відношенню до інших осіб за зовнішніми ознаками, або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб зобов'язані повідомляти керівнику закладу.
2. Розгляд та неупереджене з'ясування обставин випадків булінгу (цькування) здійснюється відповідно до поданих заявниками заяв про випадки булінгу (цькування) (далі – Заява).
3. Заяви, що надійшли на електронну пошту закладу отримує секретар, яка зобов'язана терміново повідомити керівника закладу та відповідальну особу.
4. Прийом та реєстрацію поданих Заяв здійснює відповідальна особа, а в разі її відсутності – особисто керівник закладу або його заступник.
5. Заяви реєструються в окремому журналі реєстрації заяв про випадки булінгу (цькування).
6. Форма та примірний зміст Заяви оприлюднюється на офіційному вебсайті закладу.
7. Датою подання заяв є дата їх прийняття.
8. Розгляд Заяв здійснює керівник закладу з дотриманням конфіденційності.

Відповідальна особа

1. Відповідальною особою призначається працівник закладу освіти з числа педагогічних працівників.
2. До функцій відповідальної особи відноситься прийом та реєстрація Заяв, повідомлення керівника закладу.
3. Відповідальна особа призначається наказом керівника закладу.
4. Інформація про відповідальну особу та її контактний телефон оприлюднюється на офіційному веб-сайті закладу.

Терміни подання та розгляду Заяв

1. Заявники зобов'язані терміново повідомляти керівнику закладу про випадки булінгу (цькування), а також подати Заяву.
2. Рішення про проведення розслідування із визначенням уповноважених осіб видається протягом 1 робочого дня з дати подання Заяви.
3. Розслідування випадків булінгу (цькування) уповноваженими особами здійснюється протягом 3 робочих днів з дати видання рішення про проведення розслідування.
4. За результатами розслідування протягом 1 робочого дня створюється Комісія та призначається її засідання на визначену дату але не пізніше чим через 3 робочих дні після створення Ком
5. Керівник закладу зобов'язаний повідомити уповноважені органи Національної поліції (ювенальна поліція) та службу у справах дітей про кваліфікований Комісією випадок булінгу (цькування) протягом одного дня.

АЛГОРИТМ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ БУЛІНГУ

- ❖ Ознайомлення учасників освітнього процесу з нормативно- правовою базою та регулюючими документами щодо превенції проблеми насилля в освітньому середовищі.
- ❖ Проведення зустрічей, круглих столів, семінарів, тренінгів із залученням представників правоохоронних органів, служб соціального захисту, медичних установ та інших зацікавлених організацій.
- ❖ Запровадження програми правових знань у формі гурткової, факультативної роботи.
- ❖ Організація роботи гуртків, факультативів із психології.
- ❖ Створення інформаційних куточків для учнів із переліком організацій, до яких можна звернутися у ситуації насилля та правопорушень.
- ❖ Ознайомлення учителів і дітей з інформацією про прояви насильства та його наслідки.
- ❖ Батьківські збори –це форма організації спільної діяльності батьків, учителів, практичного психолога та соціального педагога, яка передбачає їх спілкування з метою обговорення актуальних питань навчання і виховання, ухвалення рішень.
- ❖ Консультації - форма роботи з батьками, яка передбачає надання фахівцями психологічної служби допомоги батькам із різних проблем родинного виховання.
- ❖ Педагогічний консиліум - форма спілкування учнів, учителів, фахівців психологічної служби навчального закладу та батьків, метою якої є цілісне, різнобічне вивчення особистості учня, вироблення єдиної педагогічної позиції; визначення головних напрямів удосконалення виховного процесу зусиллями вчителів, батьків, самого учня; тренінги спілкування, методики оволодіння аутотренінгом.
- ❖ Для успішного попередження та протидії насильству треба проводити заняття з навчання навичок ефективного спілкування та мирного розв'язання конфліктів.